

malum afflictionis pertinent quæcunque cooperantur ad mortem corporis, qua Deus hominem post peccatum mori misericorditer voluit. Porro quæ ista sicut, ipse in Ezechiele quatuor partibus distinguens dicit: *Quod et si quatuor judicia mea pessima gladium et famem, et bestias malas, et pestilentiam miserò in Hierusalem, ut interficiam de ea hominem et pecus, tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios et filias (Ezech. xiv)*. De hujusmodi et Jeremias, cum ea misisset Dominus et civitas Babylonis tradita fuisset, dicebat contra eum qui putaret contigisse casu, et non ordinatione sive imperio Dei: *Quis est iste qui dixit ut fieret, Domino non jubente? Ex ore Altissimi non egredientur nec bona nec mala? (Thren. iii.)* Et protinus contra eum qui pro istis reprehenderet Deum, quod mala ex ore ejus egressa sint: *Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis?*

CAPUT XXVI.

Non excusabiles esse per quos malum fiat, quod Dominus creat, eo quod Dominus malos esse non voluerit feceritque, sed cum mali essent, usus sit illis tanquam virga disciplinæ.

Quid igitur? Nunquid excusabiles sunt illi per quos ista fiunt mala, quæ Dominus creare vel facere se asserit? Minime. Non enim qui reges aut potentes sunt, idcirco mali fiunt, quia Deus ad correctionem peccatorum vult illorum potentia uti, **281** sed quia mali et reprobis sunt, idcirco ubi causa talis postulat, permittuntur reges aut potentes fieri. Hinc est quod ad Pharaonem dicit, ut Apostolus quoque meminit: *Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te fortitudinem meam, et annuntietur nomen meum in universa terra (Rom. ix)*. Ac si diceret: Non ego te malum esse feci, vel malam fieri volui, sed cum malus esses, ego te tali tempore in regem excitavi, ut duritia tua quasi virga uterer ad percutiendum filium meum, ut esset memor mei, et ex confectione duritiæ tuæ disceret omnis terra virtutem meam, quam scire expedit. Idem de Anna et Caypha sentire convenit. Non enim quia malo illorum volebat Dominus tam bene uti, idcirco voluit aut fecit ut essent mali, sed quia mali erant, et principes Sodomorum, populusque Gomorrhæ, sicut propheta dicit, idcirco in illum diem sunt ad-

ducti, idcirco hora illa et potestas tenebrarum data est illis, scriptum quidem est: *Excæcavit oculos eorum et induravit eorum cor, ut non videant oculis et non intelligant corde (Joan. xii)*, — et propterea, inquit evangelista, *non poterant credere Judæi (ibid.)*. Sed itidem alia Scriptura dicit: *Excæcavit enim illos malitia eorum, et nescierunt sacramenta Dei (Sap. iii)*. Ergo quod dictum est, *Deus excæcavit*, idem est ac si diceretur: A malitia ipsorum eos excæcari permisit. Amplius autem quia secundum Hebraicum sic scriptum est: *Excæca cor populi hujus, et aures ejus aggravata, et oculos ejus claude (Isa. vi)*, et hoc in primordiis visionis dictum est; in fine autem ejusdem: *Liga, inquit, testimonium, signa legem in discipulis meis (Isa. viii)*. Et propheta respondet: *Et exspectabo Dominum qui abscondit faciem suam a domo Jacob, et præstolabor eum (ibid.)*. Sine dubio in illa excæcatione idem debet intelligi, quod in illa Domini nostri confessione, qua dicit: *Quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Matth. xi)*. Quod vero, sicut evangelista dicit: *Propterea non poterant credere quia hæc dixit Isaias (Joan. xii)*, idem est ac si diceret, propterea non poterant credere, quia ipsi erant de quibus illud prophetatum fuit, et impossibile fuerat spiritum propheticum in eorum consideratione falli.

PERORATIO.

Cum causas quæstionis tanquam radices arboris inutilis attentius persequimur, plura circumfodimus, et forte multiloquium fecisse videamur, ei duntaxat, cui parva causa videbatur, quam agendam suscepimus. Sed nunquid vobis diligentibus Deum, et cognoscentibus bonitatem Dei, quibus ista scripsimus, parva potest videri? Non utique; scitis enim quod nulli sensui sancta Scriptura magis laqueosa sit, sicut scriptum est in psalmo: *Pluit super peccatores laqueos (Psal. x)*, quam isti quo putatur Deus velle aut voluisse malum fieri, præsertim illud malum, pro quo fuimus omnes in Adam mortui, id est peccatores constituti. Vestrum igitur sit una saltem qualicunque significatione argumentum adversum dissipare, quod tanquam a judicio rei, id est a vestra auctoritate sumptum est, in derogationem innocentis, boni, et sola bona volentis creatoris nostri Dei.

R. D. D. RUPERTI

ABBATIS TUITIENSIS

DE OMNIPOTENTIA DEI.

LIBER UNUS.

282 PROLOGUS.

Psalmista cum dixisset: *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me, obmutui et*

humiliatus sum, et sicut a bonis (Psal. xxxviii), continuo subjunxit: *Et dolor meus renovatus est. Concaluit cor meum intra me, et in meditatione riva*

exardescet ignis (Psal. xxxviii.) Tanquam diceret : Properea quia loqui interdum plus obest quam prosit, obmutui et proposui silere etiam a bonis, sed pro ipso silentio dolor meus renovatus est, quia videlicet sicut prius peccabam nimis loquendo, ita modo nimis tacendo. Itaque quemadmodum ignis quanto magis incandescit, tanto magis movetur, sic et cor meum concaluit; dolor enim ille ex dilectione prodiit, et ex dilectionis igne meditatio mea exarsit. Pene istud mihi contigisse sentio, o doctores nostri, et boni auditores Dei S. et A. qui cum abbate meo H. coram illustri viro vestræ Ecclesiæ, archidiacono simul et decano H. cognitores causæ Dei et nostræ adfuitis, et injuriam quam pro veritate sustinui indoluistis. Locutus enim fueram in lingua mea libellum scribens de voluntate Dei propter temeritatem quorundam dicentium quia vult Deus malum fieri, quodque ut prævaricaretur Adam, voluntatis Dei fuerit, et causa ista nimis contra me tumultus excitavit, quasi defendentium omnipotentiam Dei. Aiunt enim : Si non volente Deo malum fieri, nihilominus malum factum est et fit, consequitur quod non omnipotens sit. Omnipotens enim quomodo est, si quod fieri non vult, malum ne fiat avertere non potest? Hæc et his similia dicentibus illis et frementibus in me, obmutui parumper, et humiliatus sum, et silui a bonis, juxta quod et Jeremias ait : *Non recordabor ejus, neque loquar ultra in nomine illius (Jer. xx).* At ille quoque continuo subjunxit : *Et factus est in corde meo quasi ignis exarsuans, claususque in ossibus meis, et defeci ferre non sustinens (ibid.),* eodem nimirum sensu, qui in præscripto significatur psalmi versiculo : *Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis.* Igitur et locutus sum et adhuc loquar in lingua mea, non jam solum, ut in illo libello, de voluntate Dei, sed et de voluntate simul et omnipotentia Dei. Porro et quod præterea dicunt id me agere, olimque egisse arrogantia depravatum, et spiritu elationis excitatum, Deo totum committo, qui melius novit occulta cordium, sicut scriptum est : *Tu enim solus nosti corda omnium filiorum hominum (III Reg. viii).* Hoc tantum dixerim, ut meminerint sic se in hæc re posse falli, quomodo falsus est Heliab major frater David, qui iratus contra eum dixit : *Quare venisti, et quare dereliquisti pauculas oves illas in deserto? Ego novi superbiam tuam, et nequitiam cordis tui, quia ut videres prælium descendisti (I Reg. xvii).*

CAPUT PRIMUM.

Omnipotentia Dei duas esse vias, misericordiam et veritatem, duas quoque manus, dextram et sinistram, quibus ad gloriam Dei contendat.

Omnipotentia Dei, non una tantum, sed duabus graditur viis, non una tantum sed duabus operatur manibus, hinc et inde ad unum quid, scilicet ad gloriam contendens ipsius Dei. Viæ ejus sunt misericordia et veritas, sicut scriptum est : *Universæ viæ Domini misericordia et veritas (Psal. xxiv).* Ubi sine dubio cum dicitur veritas, subaudiendum est in ju-

dicium, ut idem sit eo loco veritas quod iudicium verum, juxta illud : *Sicut audio iudico, et iudicium meum verum est (Joan. v).* Idcirco alias quidem legimus misericordiam et veritatem, alias autem misericordiam et iudicium. Porro manuum ejus altera dextra, et altera dicitur sinistra, ut ibi : *Et statuet oves quidem a dextris, hædos autem a sinistris suis (Matth. xxv).* Ubi nihilominus easdem vias vel potius earundem viarum fines sive consummationes auditor intelligit, quia ibi consummabuntur duo hæc, misericordia et iudicium, ad gloriam, ut jam dictum est, ejusdem omnipotentis Dei.

283 CAPUT II.

Cum Deum non velle malum asseritur arguere impios quod non sit omnipotens. Atque hanc esse causam, cur de omnipotentia quoque disserat.

Hic jam quæritur cur non una tantum via, sed duæ sint viæ Domini. Quis hoc quærit? Imo quis nos istud quærerere compellit? Nimirum is, qui nova nunc temeritate, vel temeraria novitate dogmatizat quia vult Deus malum fieri, et quia voluntate ejus primus homo lapsus est, illud pro argumento satis esse contendens, quia malum illud ne accideret non avertit, quod facere poterat, cum omnipotens sit. Diximus pauca pro re superiore libello, sed non est mitigata contentio. Itaque amplius atque amplius ad Scripturarum et omnimodæ rationis patrocinium recurrere compellimur, quatenus omnipotentem esse prædicantes Deum, nihilominus tamen absque voluntate ejus comprobemus evenire vel evenisse malum sive peccatum. Omnipotentem, inquam, esse Deum quamvis fieri non potuerit, ut per omnia currente misericordia nullus superesset angelorum vel hominum, de quo vel contra quem ageretur iudicium. Et de voluntate quidem Dei agentes, hoc summo opere contendimus, ut fixum esset in corde nostro, quia per eam vel ex ea nequaquam malum unquam processit, quo periret creatura ejus. Consequenter nunc res postulare videtur, quod sit malum, vel quod fuerit malæ voluntatis initium, id est unde bonæ creaturæ velle malum accesserit, quoniam voluntate Dei non accidit. Hoc a Patribus sanctis, præcipueque ab eximio Patre et doctore Augustino diligens lector acutissime perquisitum invenire poterit. Ait enim.

CAPUT III.

Malæ voluntatis in bona creatura initium et causam fuisse nihil.

Cum vero causa miseræ malorum angelorum quæritur, ea merito occurrit, quod ab illa, qui summe est aversi ad seipsos conversi sunt, qui non summe sunt. Et hoc vitium quid aliud quam superbia nuncupatur? « Initium quippe omnis peccati superbia. (Eccli. iii). » Noluerunt ergo ad illum custodire fortitudinem suam (Psal. xlviii), et qui magis essent si ei qui summe est adhærerent, se illi præferendo, id quod minus est prætulerunt. Hic primus defectus et prima inopia, primumque initium ejus naturæ, quæ ita creata est, ut nec summe esset, et tamen ad beg-

itudinem habendam eo qui summe est frui posset, a quo aversa non quidem nulla, sed tamen minus esset, atque ob hoc misera fieret. Hujus porro malæ voluntatis causa efficiens si quærat, nihil invenitur. (38) Et post aliqua : *Propriam igitur in homine voluntatem malam quæ res fecerit scire volentibus, si bene intueantur, nihil occurrit. Si enim dixerimus quod ipse eam fecerit, quid erat ipse ante voluntatem malam, nisi natura bona, cujus auctor Deus est, qui est immutabile bonum? Qui ergo dicit eum, qui consensit tentanti, atque suadenti, cui non consensit alius, ad illicite utendum pulchro corpore, quod videndum ambobus pariter adfuit, cum ante illam visionem ac tentationem similes ambo animo et corpore fuerint, ipsum sibi fecisse voluntatem malam, qui utique bonus ante voluntatem malam fuerit, quærat cur eam fecerit, utrum quia natura est, an quia ex nihilo facta est et inveniet voluntatem malam non ex eo esse incipere quod natura est, sed ex eo quod de nihilo facta natura est* (39).

CAPUT IV.

Veram esse confitendi scientiam, si malum et ex nihilo esse, et ad nihilum tendere agnoscamus.

Hæc dicendo latam valde intelligentiæ viam aperuit, ut semetipsum cognoscat homo et confracto corde subdat se creatura Creatori, sui memor principii. Defendit enim et justificat, ut dignum est, voluntatem Dei, quia videlicet mala voluntas creaturæ non ex voluntate Dei, sed ex nihilo accidit, id est ex eo quod de nihilo facta est. Nihil miseriarum nostrarum nobis occultum aut incognitum remanebit si rite advertimus quod dixit; nec incerta nobis erit scientia veræ confessionis, ut non solum veraciter, sed etiam scienter nosmetipsos accusemus, nosmetipsi in omnibus peccatis, et calamitatibus nostris, dicentes cum quid peccamus : *Ecce hoc de nihilo, id est ex eo quod de nihilo facti sumus. Nunquidnam hoc vel illud ex voluntate Dei contrahimus et non potius nostra vitiosissima voluntate, qui de nihilo facti sumus, et in nihilum tendimus : licet jam non nihil esse queamus? Sic enim eleganter de hujusmodi quidam ait :*

Inque nihil tendunt, nec nihil esse queunt.

Nam perpetuat quidem creaturæ substantiam Omnipotentis imperium, de quo scriptum est : *Quia ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit et creata sunt* (Psal. xxxii), sed deterius creatura in nihilum tendit, vel redit eundo nimis longe a verbo, per quod facta est; maxime autem scienter stando contra veritatis verbum et loquendo mendacium. Loquendo enim quod non est, ipsa nihil fit, et nihil est.

CAPUT V.

Malæ voluntatis creaturam duobus modis ad nihilum tendere, primo per errorem ignorantiae, altero per mendacium malitiæ.

Duobus enim modis malæ voluntatis creatura quæ de nihilo facta est, rursus in nihilum tendit.

(38) S. August. De civit. Dei, lib. xii, cap. 6.

PATROL. CLXX.

A Nam alter modus est, quo in illud contendit, quod neque est, neque esse videtur; alter vero quo illud appetit, quod videtur quidem esse, sed non est. Et illo quidem modo declinare a Deo, qui solus vere est, est diabolicum; isto vero modo deviare humanum est. Diabolus enim in eo peccat, quod neque est neque esse videtur, sciens quippe mendacium loquitur, non errando per ignorantiam, sed confingendo per malitiam. Idcirco Veritas de illo sic loquitur : *Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater ejus* (Joan. viii). Homo autem in eo peccat, quod esse videtur, et non est; sive loquendo per errorem, quod non ita est, sive amando quod non vere est, quia transitorium est, non jam subversus per malitiam, sed errans per ignorantiam, sive abstractus et illectus per concupiscentiam (Jac. i). Idcirco non jam mendax dicitur, sed vanitatis arguitur, sicut scriptum est : *Adolescentia enim et voluptas vana sunt* (Eccle. xi). Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens Item : *Verumtamen in imagine pertransit homo, sed et frustra conturbatur. Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea* (Psal. xxxviii). Cum autem homo quoque sciens veritatem, veritati renititur, pertinaciter mendacium loquitur; hic jam non homo, sed diabolus aut filius diaboli recte dicitur, quia peccatum diaboli est peccatum ejus, et idcirco quomodo diabolus, sic et ipse cordi impœnitenti traditur, ut nullam veniam mereatur. Nam hoc est dicere verbum contra Spiritum sanctum, de quo peccato Dominus : *Non remittetur, ait, neque in hoc sæculo, neque in futuro* (Matth. xii). Isti sunt quos, sicut Apostolus ait, *tradidit Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt* (Rom. i). Non utique volens ut tot vel tanta non convenientia faciant, sed omnino non curans quid faciant, quia iratus est, sicut scriptum est : *Secundum multitudinem iræ suæ non quæret* (Psal. ix). Solummodo in eo circa illos voluntas, imo super illos est iudicium Dei, ut nunquam inclinentur ad humilitatem pœnitentiæ, sicut de quibusdam dictum est : *Et non audierunt vocem patris sui, quia voluit eos Deus occidere* (I Reg. ii). Duobus ergo modis, quorum alter quidem malus, alter vero pessimus est, creatura voluntate propria ad nihilum tendit, non aliunde ita convertibilis, nisi ex eo quod ipsa de nihilo facta est.

CAPUT VI.

Bonam voluntatem homini vel angelo non inesse naturaliter, sed ex dono et gratia Dei dari.

Cum igitur omnia de nihilo facta sint, et ipsum nihil efficiens sit causa malæ voluntatis creaturæ rationali, unde bona voluntas aliquibus, ut sint vel angeli, vel homines bonæ voluntatis? Non enim jam quærimus quod multi quærere solent, scilicet unde mala voluntas bonæ creaturæ accesserit, quia con-

(39) S. August., ibid., Patrol. tom. XLI.

stat ex eo quod de nihilo facta est, apostasiam suboriri, vel subortam esse malæ voluntatis, qua iterum perverse in nihilum tendit. Unde ergo illi bona voluntas, qua tendat non ad nihilum unde facta est, sed ad Deum a quo facta est, vel ad verbum Dei per quod facta est? Unde, nisi ex bono vel gratia Dei? Sic enim et Apostolus ejusdem gratiæ dicit: *Nam Deus est, qui operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate (Phil. 11)*. Non enim sicut naturaliter et sponte corpus animantis terram appetit, ut inde naturali appetitu vivere festinet, unde factum est, ita creatura rationalis naturale habet velle Deum, sive appetere Dei verbum, nisi habeat adjuvantem gratiam, quia videlicet non sicut corpus de terra sic et ipsa de Deo sumpta, vel de Deo verbo facta est, sed a Deo et per Dei verbum creata est. Non ergo nisi adjuvante gratia, non nisi dono Creatoris bonam voluntatem habere, vel Creatorem diligere poterat creatura. Dedit quibusdam donum istud bonæ voluntatis et scimus quia taliter, tam valide aliquibus et angelis et hominibus dedit, ut angeli quidam seraphin, id est ardentis vel incendentes appellari meruerint, homines autem quidam item adhuc in terris positi et in carne viventes ita ardeant, ut multis tentationum aquis, multis tribulationum fluminibus charitas in eis extinguere non possit.

CAPUT VII.

Deum ideo non omnibus creaturis bonam voluntatem dedisse, non quod ipse noluerit vel non potuerit, sed quod illi non acceperint.

Jam nunc ad summum quæstionis accessimus. Quæritur enim: Si bona voluntas creaturæ donum est Creatoris, cur qui omnes creavit, non omnibus illam dedit? Cur angelorum vel hominum quempiam in mala voluntate reliquit? Noluit ne aut non potuit in omnibus bonam voluntatem operari? Si dixerimus, quia cum posset noluit, videbitur in Deo defectus bonæ voluntatis, nec verum esse judicabimus, quod Apostolus dicit: *Qui vult omnes homines salvos fieri (1 Tim. 11)*. Supradictus Pater Augustinus potius ita dicit: *Si boni angeli ipsi in se fecerunt voluntatem bonam, utrum aliqua eam, an nulla voluntate fecerunt. Si nulla, utique nec fecerunt. Si aliqua, utrum bona an mala? Si mala, quomodo potuit esse mala voluntas bonæ voluntatis effectrix? Si bona, ergo jam habebant. Et istam quis fecerat, nisi ille qui eos cum bona voluntate, id est cum amore casto quo illi adhærent, creavit simul eis et condens naturam, et largiens gratiam? Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore nunquam sanctos angelos fuisse credendum est. Isti autem, qui cum boni creati essent, tamen multi sunt mala propria voluntate, quam bona natura non fecit, nisi cum a bono sponte defecit; ut mali causa non sit bonum, sed defectus a bono; aut minorem acceperunt amoris divini gratiam, quam illi qui in eadem persisterunt: aut si utrique boni æqualiter creati sunt, istis mala voluntate cadentibus illi amplius adjuti ad eandem beatitudinis plenitudinem,*

(40) S. August. De civit. Dei, lib. XII, cap. 9, Patrolog. tom. XLI.

A unde nunquam se casuros certissimi fierent, pervenerunt (40). Cum dixisset quia bonam voluntatem illis fecit, qua Creatori adhærent, simul et eis condens naturam et largiens gratiam et cætera, non ait de reprobis angelis, quia noluit in illis Deus bonam voluntatem operari: sed dixit, quia non acceperunt et mala voluntate ceciderunt. Ergo neque nos dicere debemus aut volumus quia noluit, imo et plurimum execramur, nec audire patimur, quod voluerit eos ipse malæ esse voluntatis. Sed rursus si dixerimus quia non potuit, derogare videbimur omnipotenti, nisi et patrocinio rationis et Scripturarum fulciamur auctoritate indubitabili, ostendentes esse, ubi et quando fieri non possit, ut operetur omnipotens manu misericordiæ, unde et oporteat illum exercere manu alteram, manu judicii.

CAPUT VIII.

Necessario Deum operari altera manu judicii, ubi cor malum incredulitatis est.

Ubi igitur vel quando fieri non potest, ut operetur manu misericordiæ? Ibi nimirum, ubi est cor malum incredulitatis, tunc quando obduratum est cor fallacia peccati, qui modus malæ voluntatis est deterrimus eorum, quos supra diximus. Nam evangelista scribit: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem illorum (Marc. vi)*. Præmiserat autem de illis, dicens: *Et multi audientes, admirabantur in doctrina ejus dicentes: Unde huic hæc omnia? Et quæ est sapientia quæ data est illi? (Ibid.)* Et virtutes **285** tales quæ per manus ejus efficiuntur? *Nonne iste est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, et Joseph et Judæ et Simonis? Nonne et sorores ejus hic nobiscum sunt? et scandalizabantur in illo (Marc. 11)*. Ubi ergo est cor malum incredulitatis, quando non ignorantia errorem, sed invidentia mali et superbi cordis incredulitatem facit, vel tunc ibi fieri non potest ut operetur ista manus Domini, manus clementiæ Dei virtutem ullam, quæ vera et dulcis virtus sit, quæ de morte animæ resurgunt peccatores mortui. Hinc et jam dictus doctor dicit: *Non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem (Psal. LVIII)*. Est quædam iniquitas, quam qui operatur non potest fieri, ut misereatur ei Deus. Quæritis forte quænam illa sit. Ipsa est defensio peccatorum. Quando quisquam defendit peccata sua, magnam iniquitatem operatur. Hoc defendit quod Deus odit. Et videte quam perverse, quam inique. Si quid boni fecerit, sibi vult imputare; si quid mali, Deo. Nam hæc modo defendunt homines peccata ex Dei persona (quod pejus est). Quid est hoc? Nemo est qui audeat dicere: Bonum est adulterium, bonum homicidium, bona fraus, bonum perjurium. Nullus prorsus hominum. Omnino enim non invenis animam tam perversam, tam extorrem a societate generis humani et participatione communi sanguinis ex Adam, cui videatur bonum esse adulterium, sicut dixi, fraus, rapina,

perjurium. Sed quomodo ea defendunt? Si Deus A
 voluisset, non id fecissem. Ergo ad hoc peccatum
 tuum defendis, ut Deum accuses. Ideo excusatur
 reus, ut culpetur iudex. Prorsus talem iniquitatem
 operantium non miserebitur Deus. Jam dictum in-
 credulitatis malum in Adam fuit, quia, superbia
 tumens ex appetitu divinitatis, plus voci uxoris suæ
 obedivit quam voci Dei, et illa plus serpenti credidit
 dicenti: *Nequaquam morte moriemini* (Gen. iii), quam
 Deo, qui dixit: *In quocunq; die comederis ex
 eo, morte morieris* (Gen. ii), et idcirco virtutem in illo
 Deus facere non potuit, sicut et Joannes Chrysosto-
 mus, ore, secundum agnomen suum, aureo dicere
 non dubitavit in sermone De lapsu primi hominis.
Veniam cogitat, qui causam contemptæ legis incusat.
Objurgat culpam, ut possit retribuere veniam, ut quos B
formare instruendo non potuit, eos possit confitendo
purgare. Idem in illis superbis de quibus scriptum
 est: *Gigantes autem erant super terram in illis diebus*
 (Gen. vi), erat cor malum incredulitatis. Unde et
 Petrus apostolus dicit: *Qui increduli fuerant ali-*
quando, quando expectabam Dei patientia, in diebus
Noe cum fabricaretur arca (I Petr. iii). Illos non
 parum restitisse voluntati Dei, vel Deum nequaquam
 voluisse malum, quod factum est ab illis, Scriptura
 vehementer gestis exprimere cum dicit: *Videns au-*
tem Deus quod multa malitia hominum esset in terra,
et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum
quini tempore, penituit eum quod hominem fecisset
in terra (Gen. vi). Et præcavens in futurum: *Et ta-*
ctus dolore cordis intrinsecus: Delebo, inquit, homi-
nem (ibid.), etc.

CAPUT IX.

*Quod manca sit objectio quorumdam, neminem posse
 resistere voluntati Dei, subaudiendum enim, et
 pacem habere.*

Sed dicis: Nonne scriptum est: *Et non est qui
 possit resistere voluntati tuæ?* (Rom. ix.) Vere, in-
 quam, sed subaudiendum est, et pacem habere. Sic
 etenim B. Job dicit: *Quis restitit ei, et pacem ha-*
buit? (Job ix.) Quod pertractans beatus Gregorius
 hæc ait (41): *Qui enim cuncta mirabiliter creat,*
ipse ut creata sibi conveniant ordinat. In quo
 ergo Conditori resistitur, pactis conventio dissipatur,
 quia ordinata esse nequeunt, quæ superni moderami-
 nis dispositionem perdunt. Quæ enim subjecta Deo
 in tranquillitate persisterent, ipsa se sibi dimissa
 confundunt, quia in se pacem non inveniunt, cui ve-
 nienti desuper in auctore contradicunt. Sic summus
 ille angelicus spiritus, qui subjectus Deo in culmine
 stare potuisset, semetipsum repulsus patitur, quia
 per naturæ suæ inquietudinem foras vagatur. Sic
 primus humani generis parens, quia auctoris præcepto
 restitit, carnis protinus contumeliam sensit. Et quia
 subesse Conditori per obedientiam noluit, sub semet-
 ipso prostratus, et pacem protinus amisit.

CAPUT X.

*Quod infideles voluntati Dei resistant quidem, sed
 non vincant, quin ipsi vincantur potius.*

Beatus quoque Augustinus in libro De spiritu et
 littera: *Vult autem Deus omnes homines salvos fieri,*
et in agnitionem veritatis venire, non sic tamen ut eis
adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male uten-
tes justissime judicentur. Quod cum fit, infideles
 quidam contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus evan-
 gelio non credunt, nec ideo tamen eam vincunt, verum
 seipsos fraudant magno et summo bono, malisque
 pœnalibus implicant experturi in suppliciis potestatem
 ejus cujus in donis misericordiam contempserunt, et
 ita voluntas Dei semper invicta est. *Vinceretur autem,*
si non inveniret quid de contemptoribus faceret, aut
ullo modo possent evadere quod de talibus ille consti-
tuit. Qui enim dicit, verbi gratia: *Volo ut homines*
servi mei operentur in vinea, et post laborem re-
quiescentes epulentur, ita ut quisquis eorum hoc no-
tuerit in pistrino semper molat, videtur quidem qui-
cunque contempserit contra voluntatem Domini sui
facere, sed tunc eam vincet, si et pistrinum contemnens
effugerit, quod nullo modo fieri potest sub Dei pœ-
testate. Cum ergo legimus vel audimus: *Et non est*
qui possit resistere voluntati tuæ, subaudiendum est,
 et pacem habere.

CAPUT XI.

Duas esse vias et manus Dei, misericordiam et judi-
cium, per legem expugnandæ civitatis, quam ipse
Dominus dedit, ostendit.

C Igitur, ut supra dictum est, omnipotentia Dei nec
 una tantum graditur via, nec una tantum manu suos
 actus expendit, sed duabus scilicet misericordię et
 judicii, ea nimirum lege, ut prius nitatur manu
 misericordię operari, et ubi ista manu superbia sibi
 obsistente virtutem ullam facere non potuerit, tunc
 demum manu altera manu judicii exerta, quos
 emollire non potuit, confringat tanquam vasa figuli.
 Idcirco et talem homini legem dedit, utique ad imi-
 tationem sui: *Si quando accesseris ad expugnandam*
civitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit et
 averuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est
 salvabitur, et serviet tibi sub tributo. Sin autem fœdus
 inire noluerint et cœperint contra te bellum, oppu-
 gnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus
 D illam in manu tua, percuties 286 omne quod in ea
 generis masculini est in ore gladii, absque mulieribus
 et infantibus, jumentis et cæteris quæ in civitate sunt
 (Deut. xx). Hoc, inquam, fieri jussit ad imitationem
 sui. Sic enim prior ipse Deus erga hominem gessit,
 cum quem fecerat et magnæ atque gloriosæ multi-
 tudinis sanctorum patrem fore jusserat benedicendo
 ac dicendo: *Crescite et multiplicamini, et replete*
terram (Gen. i), salubriter expugnare accessit, et
 subjugare verbo ac præcepto suo, ut non superhires,
 ne in judicium diaboli incideret, sed humilis atque
 obediens viveret. Noluit ille fœdus inire cum Deo,

sed cœp.t contra eum bellum, et idcirco Deus oppugnavit eum, et percussit omne quod ex illo est genus humanum in ore gladii, id est sententia mortis. Futurum autem erat ut rursus expugnaret in novissimo magni iudicii die universam mundi hujus civitatem, cum principe ejus diabolo et angelis illius. Rursus ergo accessit primum offerre pacem, mittens Filium suum in hunc mundum per Incarnationis mysterium, qui per crucem interficeret inimicitias in semetipso, et suam prona misericordia postulans suscipi pacem, suæ per mundum cunctis gentibus pacis misit legationem. Unde Apostolus: *Quoniam quidem, inquit, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo, ergo, legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso. Adjuvantes autem hortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis (II Cor. v, vi).*

CAPUT XII.

Voluntatis Dei esse, ut omnes recipiant pacem et salventur; duræ cervicis non accedere, imo cognitam Dei misericordiam abjicere.

Dicit itaque illa lex Dei: *Si pacem receperit et aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est salvabitur, et serviet tibi sub tributo (Deut. xx).* Cunctus, inquam, populus ut salvetur, si pacem receperit, voluntatis est Dei qui, ut ait prædictus Apostolus, *vult omnes homines salvos fieri (I Tim. ii)*, si tamen et ipsi pacem vel salutem ejus recipere velint. Sic enim secundum hoc dictum Apostoli, beatus Ambrosius ait (42): *Vult Deus omnes homines salvos fieri, sed si accedant ad eum. Non sic vult, ut nolentes salventur, sed vult illos salvari, si et ipsi velint. Nam utique qui hominibus legem dedit, nullum excepit a salute. Næquid non medicus idcirco proponit in publico, ut ostendat omnes se velle sanare si tamen ab ægris requiratur? Sed quia hæc medicina non est corporalis, sed spiritualis, neque dubiis proficit, neque invidis. Fides enim est quæ dat salutem, quam nisi mens tota voluntate susceperit, non solum nihil proderit, sed et oberit. Etenim gratia hanc habet potestatem, ut devotis sibi divinam infundat medelam, indevotis vero conferat morbum, per quem totus homo*

(42) S. Amb. Comment. in Epist. prim. ad Tim. cap. ii, vers. 4, Patrol. tom. XVII.

A cessum salutis consequendæ, subjunxit: *Et ad agnitionem veritatis venire (ibid.).* Sed dicis: Non omnibus dat facultatem agnoscendæ veritatis. Neque enim omnes homines verum Deum se et quem misit Jesum Christum fecit agnoscere. Multis illam veritatem abscondit. Quomodo ergo illos vult aut voluit salvos fieri? Dicimus ad hæc: Quia multis parcendo abscondit, videlicet ne cognita veritas gravioris fieret eis causa iudicii. Nam melius est veritatem non agnoscere, quam post agnitam retrorsum redire. Tales erant vel esse incipiebant illi, quibus dicebat de Ægypto egressis in manū potenti, per quam habere jam cœperant notitiam veritatis: *Non enim ascendam tecum, quia populus duræ cervicis es, ne forte disperdam te in via (Exod. xxxv).* Neque enim **B** incolumes subsistunt cum quibus Deus non ascendit, sed multo gravius disperduntur hi cum quibus Deus ascendens, id est notitiam veritatis præbens contemnitur atque abjicitur rebellione duræ cervicis.

CAPUT XIII.

Quod satius fuisset, non cognovisse veritatem, quam cognitam in injustitia detinere.

Excusare se utcumque posse videretur humana temeritas, si non in pluribus nota existerent experimenta. Dedit enim quibusdam Deus notitiam veritatis, non dico tantum Judæis, sed etiam gentilibus, maximeque gentilium philosophis, et notitia ipsa gravioris iræ illis occasio fuit. Nam ipsi fuerunt, de quibus jam dictus Apostolus dicit: *Revelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem et injustitiam* **C** *hominum, eorum qui veritatem Dei in injustitia detinent, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis revelavit. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus et divinitas, ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt (Rom. i), etc.* Nonne melius fuerat Deum non cognoscere, quam cognitum non sicut Deum glorificare, aut gratias agere? Quod si quis adhuc dicere audeat: Non ego ejusmodi fuisset, sed si Deum cognovissem, ego sicut Deum glorificavissem, et gratias egissem, redeat ad conscientiam suam, et videat si quantulam habuit notitiam veritatis, servavit, et secundum illam vixit. Nemo enim est qui non saltem naturalis legis veritatem cognoverit, qua dicitur: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris (Tob. iv).* Ait autem ipse Dominus: *Qui in modico infidelis est, et in majore iniquus est (Luc. xvi).* Qui ergo hanc veritatem observavit et relictus est, conqueratur quod negata sit sibi notitia veri Dei et dicat: Quia si cognovissem glorificassem aut gratias egissem. Si non observavit, obstructum est os ejus, ut non imputet Deo quod non revelata sit sibi notitia veritatis, ut posset salvus fieri, atque iste quoque modo completur quod scriptum est: *Ni vincas cum judicaris (Psal. l),* neque enim reletii potest, quin de Deo dicatur verissime, quia *vult omnes ho-*

mines salvos fieri, et ad cognitionem veritatis venire. **A** dum non solum temporale excidium, quod a Romanis perpressuri erant, sed etiam gehennam ignis inextinguibilis cum tot et tantarum virtutum attestatione comminaretur eis Dominus, nisi pœnitentiam agerent; promitteret autem regnum cœlorum, si pœnitentiam agerent, ipsi nullo pacto ad credendum vel ad agendam pœnitentiam adduci poterant. Unde et graviter illos denotans, præmiserat ita dicens: *Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes cœqualibus dicunt: Cecinimus vobis, et non saltastis; lamentavimus, et non planxistis (ibid.).*

(I Tim. II.)

287 CAPUT XIV.

Quod Dominus quibusdam ideo non fecerit notam veritatem, non quod nollet eos pœnitentiam agere, sed quia præsciret non esse veram pœnitentiam acturos.

Sed forte dicis: Evidens habeo testimonium Evangelii, quod non omnes homines velit Deus salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, quinimo noluerit vel nolit quibusdam veritatem notam facere, ne possint salvi fieri. Ibi enim, scilicet in Evangelio sic scriptum est: *Tunc cœpit Jesus exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam: Væ tibi, Chorozain, væ tibi, Bethsaida! quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ in te factæ sunt, olim in cinere et cilicio Pœnitentiam egissent (Matth. XI).* Et subinde: *Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem (ibid.).* Quomodo ergo verum est, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, cum eos quos per pœnitentiam salvari potuisse noverat, neglexerit, et nullis virtutibus veritatem illis notam facere voluerit? Ad hæc breviter respondemus quia non de qualicumque pœnitentia Deo est, ut esse debet ea cura, ut propter eam quo fiat, virtutes et signa sua faciat. Est enim pœnitentiarum secundum intentiones pœnitentium differentia. Aliud namque salutem æternam, atque aliud salutem vel felicitatem pœnitendo ambire transitoriam. Salutem transitoriam et Ninivitæ pœnitendo quæsierunt, cujus solius Jona prædicante audierant imminere periculum; de salute vero æterna curam nullam habuerunt. Idcirco prædicatum quidem est illis in figuram evangelicæ prædicationis cum signo Dominicæ passionis, ubi et Ninive typum gessit totius mundi, sed illi post pœnitentiam securitate recepta cito ad eadem, vel etiam ad deteriora scelera redierunt, et proinde Chaldæis vastantibus subversi sunt juxta eandem prophetiam Jonæ, sicut legimus in libro Tobie ipso dicente: *Prope erit Ninive interitus; non enim excidit verbum Domini. Et nunc, filii, audite me, et nolite manere hic, sed quæcunque die sepelieritis matrem vestram circa me in uno sepulcro, ex eo dirigite gressus vestros ut exeatis hinc. Video enim quia iniquitas ejus finem dabit ei (Tob. XIV).* Talem utique pœnitentiam Tyrii, Sidonii, et Sodomitæ egissent, si cum tot signorum ac virtutum testimoniis clades illis imminentes prænuntiatae fuissent. Verum talis pœnitentiæ modus vel intentio non esset condigna, ut propter illam extorquendam signa vel virtutes fieri debuissent. Non ergo quia noluit Deus homines salvos fieri, sed quia non condignam, non satis fructuosam illorum pœnitentiam fore scivit, idcirco virtutum apud illos exhibitio defuit. Porro Judæi idcirco in comparisonem illorum durissimi ac proinde intolerabilius judicandi pronuntiantur, dicendo: *Remissius erit illis in die judicii quam vobis (Matth. XI), quia*

CAPUT XV

Nihilominus omnipotentem esse Deum, etiamsi non omnes oblatam ab eo pacem recipiant, modo expugnet et percutiat omnes, ab exemplo Josue docet.

Igitur grave quidem illorum judicium quibus non innotuit, gravissimum autem illorum quibus non glorificaturis, aut gratias acturis Deus innotuit, et veritatem suam revelavit; vel certe, ut secundum supra scriptam ex lege similitudinem tropologicam percurramus. Grave quidem est non audisse, gravissimum autem audisse et contempsisse legationes pacis ab eo qui venturus est in die judicii expugnare omnipotenter civitatem hujus mundi factam, ex quo peccavit Adam, inimicam Dei. Omnipotentem inquam. Nunquid enim quia Chananæi, Amorrhæi, Æthæi, Pherezæi, Jebusæi, et Evæi pacem filiorum Israel non receperunt, sicut scriptum est: *Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos; non fuit civitas quæ se traderet filiis Israel, præter Evæum, qui habitabat in Gabaon: omnes bellando cepit (Josue IX).* Nunquid, inquam, Josue ideo non fortis, ideo non potens? Imo ideo fortis, ideo potens, quia omnes bellando cepit, omnes in ore gladii percussit. Sic nimirum non ideo non omnipotens Deus, seu verbum ejus, id est Filius ejus Christus, quia offerendo pacem laboravit clamans, et rauca factæ sunt fauces ejus (*Psal. LXVIII*), et tamen non omnes receperunt pacem ejus, imo inde omnipotens, inde fortissimus spirituum Deus, quia contra omnes contemptores pacis et misericordiæ tunc fortiter in judicio desæviet ira ejus, et sicut per prophetam dictum est: *Ante faciem indignationis ejus nemo stabit, et nemo resistet iræ furoris ejus, et tribulabitur ibi fortis, et tribulantur homines, et ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt, et effundetur sanguis eorum sicut fumus, et corpora eorum sicut stercora (Soph. I).*

CAPUT XVI.

Omnipotentiam Dei usu Scripturarum præcipue in eo prædicari, quod et peccatores puniat et superbos dejiciat.

Omnipotentia enim cum duabus, ut superius jam dictum est, proficiatur viis, sive perficiatur manibus, scilicet misericordia et judicio, hinc sublevando humiles, inde dejiciendo superbos atque rebelles, consuetudine Scripturarum magis in eo prædicari solet, quod judicio ejus peccatores puniuntur, quocumque brachio ejus superbi dejiciuntur. Primum hoc nomen

Hic invenimus, ubi Abrahæ, cum jam nonaginta novem annorum esse cœpisset, apparuit Dominus, dixitque ad eum: *Ego Dominus omnipotens, ambula coram me, et esto perfectus* (Gen. xviii). Quid secundum hoc nomen facere posset quam fortis, quam terribilis esset, quantum creaturis vel naturis omnibus dominari posset, actu non indicavit ei, nisi in eo quod de Sara diu sterili atque vetula filium dedit. Idcirco post hæc ad Moysen loquens, moxque omnipotentiae suæ miracula in Pharaonem et servos ejus facere intendens, ita dicit: *Ego Dominus qui apparui Abraham, et Isaac 288 et Jacob in Deo omnipotente, et nomen meum Adonai non indicavi eis* (Exod. vi). Cum enim hæc dicit, subaudiendum est ut nunc indicabo tibi, in eo quod educam vos de ergastulo Ægyptiorum, et eruam de servitute, ac redimam in brachio excelso, et judiciis magnis, et inducam in terram super quam levavi manum meam, ut darem eam Abraham, Isaac et Jacob. Propter hoc eadem Sapientia dicit: *Cum enim quietum silentium tenerent omnia, et nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exsiliens de cœlo a regalibus sedibus durus debellator, in mediani exterminii terram prosiliit gladius acutus, insimulatum imperium tuum portans, et stans replevit omnia morte* (Sap. xviii). Omnipotentis ergo nomen, maxime in superbiorum dejectione prædicatur, cujus omnis actus in illo tremendo judicio maxime declarabitur, quando rex ille omnium filiorum superbiæ (Job xli) cum omnibus sequacibus suis manu ejus arcebitur, et videntibus cunctis præcipitabitur (Job xl).

CAPUT XVII.

Misericordiae manum æque, imo magis mirabilem esse quam manum judicii, si quis penitius consideret.

Attamen si misericordiae opera diligentius contempleremur, nihilominus est admirabile nomen ejus, ut omnipotentem agnoscamus, et laude ejus os nostrum repleatur. Nulla quippe vis, nullus dolus voluntati ejus resistere, et resistendo voluntatem ejus vincere potest aut potuit, sive poterit, quin de genere humano tantos habeat electos, quantos habere ante omnia sæcula proposuit, et ipsos quos elegit, quorum nomina in libro suo scripsit ante constitutionem mundi. Multa ad resistendum huic proposito ejus occurrerunt, ex quo in paradiso natura nostra in uno, vel per unum peccavit. Qui, ut ait Pater Augustinus, *sic factus est rectus, ut manere in ea rectitudine posset non sine divino adjutorio, et suo fieri perversus arbitrio. Utrum libet horum elegisset, Dei voluntas feret, aut etiam ab illo, aut certe de illo. Proinde quia suam maluit facere quam Dei, de illo facta est voluntas Dei, quia ex eadem massa perditionis, quæ de illius stirpe profluxit, facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: In honorem, per misericordiam, in contumeliam per judicium, ut nemo gloriatur in homine, ac per hoc nec in se. Multa, inquam, ad obsistendum proposito Dei occurrerunt,*

A sed non prævaluerunt, quia nec uno saltem minimo electorum numerum diminuerunt. Et quidem magnum, fuisset opus omnipotentiae, facere tot vasa honoris de massa incorrupta, qualis ante prævaricationem Adam fuerat, sed maximum est de massa corrupta, de massa damnata et peccatrice, de qua merito sola fierent vasa contumeliae, vasa iræ, tot facere quot voluit, vel proposuit vasa gloriae, vasa misericordiae. Omnipotens ergo misericordiae manus non minus mirabilis, quam illa manus altera manus judicii. Imo et amplius ista mirabilis et venerabilis, quia in habitu infirmitatis tam fortiter fecit, ut dignaretur ipsa misericordia corpus humanum assumere, universae miseriae atque damnatae conditionis injurias experiri, spatis ac flagellis, contumeliis ac doloribus affligi, patibulo crucis affigi. Utrobique omnipotentem prædicantes, dicimus cum beato Job: *Ipsae enim solus est, et nemo avertere potest cogitationes ejus, et anima ejus quodcumque voluit hoc fecit* (Job xxiii). Cujus videlicet voluntati, ait beatus papa Gregorius (43), *nec illa obsistunt, quæ contra voluntatem illius fieri videntur, quia ad hoc nonnunquam permittit fieri, etiam quod non præcipit, ut per hoc illud certius impleatur quod jubet. Apostatae quippe angeli perverse voluntas est, sed tamen a Deo mirabiliter ordinatur, ut ipse quoque ejus insidiae utilitati bonorum serviant, quos purgant, dum tentant. Sic itaque ejus anima quodcumque voluit hoc fecit, ut inde quoque voluntatem suam impleat, unde voluntati illius repugnare videbatur.*

CAPUT XVIII.

Vitio parentum a cotidie malos nasci, non quod Deus malum velit.

Sed forte de ipsis iræ vel contumeliae vasis obicitur nobis quia vult Deus illa fieri, ut cum negare non potuerimus, homines quoque qui ad salutem non pertinent, Deo volente nasci consequenter inferri possit, vult ergo Deus malum fieri. Hic primum quaerimus utrum malum an bonum sit naturam sic esse positam, ut de parvo eodemque informi et confuso semine formetur et nascatur homo, qualiscunque futurus studii, tamen creatura rationalis. Non puto quempiam sic esse vecordem, ut audeat dicere quod malum sit. Quinimo bonum esse negari nequit. Ergo illud potius dicendum, quia malum est, sic propter superbiæ peccatum in prima radice humanum genus esse vitiatum, ut more jumentorum homo ruat in libidinem, non tam propter filiorum spem, ac dilectionem, quam propter explendam sui corporis voluptatem, ita luxuriæ veneno ebrius, ut etiam si fidelis sit, in ipso voluptatis actu totam fidem et honorem Dei in procreatione filiorum quaerere, aut vix memoria teneat, aut funditus obliviscatur. Illud vere malum est, et inde vitiosi fetus super numerum multiplicantur, Deo, ut ait quidam Christianæ philosophiæ alumnus, *non computante illos quos more suo natura produxerat. Nam nisi præcedente peccato superbiæ poena ista successisset, nemo illorum qui vasa iræ*

(43) S. Gregor. Moral. lib. xvi in cap. xxiii, vers. 43, B. Job, Patrol. tom. LXXV.

dicuntur, sed sola misericordiae vasa secundum benedictionem, quae data fuerat super masculum et feminam, nascerentur.

CAPUT XIX.

Simplicem ac rusticum judicari, qui adversariorum impie subtilitati non assentiatur,

Quantacunque dicamus, nihil quod ad rem attineat dixisse divulgatur, quinimo tanquam simplices et rustici judicamur, qui non possimus comprehendere subtilitatem sententiae, qua verissime, ut aiunt, dictum, et firmissime tenendum sit, quia vult Deus malum. Negant se in Deo astruere voluntatem mali, et tamen non desinunt affirmare quod velit Deus malum fieri. Bene se profitentur sentire, et tamen pravum non desinunt verbum proferre. Et quia non concedimus, simplices; ut jam dictum est, nos esse et rusticos asserunt, qui non capiamus vim medullamque dictorum. Nec mirum. Sic enim fidelium simplex doctrina, vel docta simplicitas saepe irrita est. Sed videte, ait quidam, intelligere nos subtilitates restras, et arcana, quae in cubiculis et angulis loquimini, et quae populus foris stans non meretur audire, proferre in medium. Hoc est illud quod re-

289 ducit ad auriculam manum, et concrepantibus digitis videntes dicitis: *Omnis gloria filiae regis intrinsecus, et introduxit me rex in cubiculum suum* (Cant. III). Non ergo mirum, neque nos contra sermonis jaclamus peritiam, memores dixisse Christi Apostolum: *Non in sublimitate sermonis, aut sapientiae veni annuntians vobis testimonium Christi. Non enim judicavi scire me aliquid inter vos nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum* (I Cor. II). Attamen intelligimus istam non tam subtilitatem, quam hebetudinem.

CAPUT XX.

Augustini patrocinio perperam sese defendere, qui Deum malum velle astruunt.

Totum patrocinium huic sensui quo Deus velle malum astruitur, locus ille ferre dicitur, in quo B. Augustinus plurimum loquens de omnipotentia Dei, et illi fideliter intentus ait (44): *Non ergo fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit Deus, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est Deum facere bene, etiam sinendo fieri quaecunque sunt male. Non enim hoc nisi justo iudicio sinit. Et profecto bonum est omne iudicium quod justum est. Quamvis ergo quae mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona, tamen ut non solum bona, sed etiam sint et mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent et mala, nullo modo sineretur ab omnipotente bono, cui procul dubio quam facile est quod vult facere, tam facile est quod non vult esse non sinere. Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostrae Confessionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Et post aliqua: Propterea namque magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus* (Psal. CX), » ut miro et ineffa-

abili modo non fiat praeter voluntatem ejus, quod etiam contra voluntatem ejus fit, quia non fieret, si non sineret. Nec utique nolens sinit, sed volens. Nec sineret bonus fieri male, nisi et omnipotens de malo facere posset bene (45). Totum, inquam, ex istis beati Augustini dictis suae sententiae patrocinium sumpsisse dicuntur hi qui Deum velle malum astruunt, a magnis et nominatis quos audire vel adire non possumus, magistris sese hoc accepisse confirmantes. Sed ecce inspicientes sollicite, primum illud nos advertisse gaudemus, quia sicut nusquam alias, ita nec istic audita est ipsa quam detestamur horrida enuntiatio, vult Deus malum. Quod si ab eo dictum fuisset, merito seipsum et justius reprehenderet, quam ubi pro minuscula dictione retractando reprehendens semetipsum, vitanda, inquit, erat hic offensus aurium religiosarum. Magis autem hoc e contrario praedicat, quia vult Deus bonum fieri, dicendo: *Non enim hoc nisi justo iudicio sinit, et profecto bonum est omne quod justum est. Igitur haec ipsa dicta diligenter gratiae et veritatis lumine admoto perscrutemur, et ab ista, quae non ad honorem Dei spectat, enuntiatione nobiscum quoque tanti doctoris dignitatem conemur defendere.*

CAPUT XXI.

Quod falso tribuatur Augustino, velle Deum fieri malum, nisi addas sinendo, ut tum demum perfecta sit enuntiatio, si dicatur velle Deum sinendo malum fieri.

C. Non ergo, inquit, fit aliquid, nisi omnipotens Deus fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Recte hoc dictum tunc demum intelligitur, si perfectum prins sit, quia cum dixisset, non ergo fit aliquid, nisi omnipotens Deus fieri velit, statim addidit, vel sinendo, ut fiat, vel ipse faciendo. Nam absolute dixisse, non ergo fit aliquid, nisi omnipotens Deus fieri velit, non erat verum, praesertim in omni statu vitae praesentis, ubi a nemine viventium perfecte adimpletur voluntas Dei. Pax illa futuri est saeculi, ubi nihil repugnabit voluntati Dei. Nam exempli gratia, voluntas Dei est esse hominem sine peccato, et ad hoc, sicut Apostolus ait: *Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, mundans eam lavacro aquae in verbo, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam, aut aliquid ejusmodi* (Ephes. V). Unde idem Pater, libro Retractationum primo contra Pelagianos: *Hic est, inquit, lavacrum aquae in verbo quo mundatur Ecclesia. Sed cum tota dicat quandiu hic est, et dimitte nobis debita nostra* (Matth. VI), » non utique hic est sine macula et ruga, aut aliquid ejusmodi. Ex eo tamen quod hic accipit, ad illam gloriam, quae hic non est, perfectionemque perducitur. Non ergo satis erat dixisse, non fit aliquid nisi omnipotens Deus fieri velit, si non addidisset, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Hic magna vis est in eo quod ait, sinendo ut fiat, ut scilicet cum de malis agitur, quae utique

(44) S. August. Enchir. cap. 95, 96, Patrol. tom. XL.

(45) S. August., ibid., cap. 100.

Deus odit, non liceat conjungere verbum *vult*, cum hoc infinitivo quod est *feri*, præsertim cum interposito verbo alio quod est *sinit*, confestim dicat: *Nec dubitandum est Deum facere bene, etiam sinendo fieri, quæcunque fiunt male.* Et continuo: *Non enim hæc nisi justo judicio sunt.* Multum, o vos, quorum sanis auribus ista depromimus hæc duo verba modica *vult* et *sinit*, in causa ista differre perpenditis. Nam in altero cum dicitur, *vult fieri*, temere nimis et irreverenter derogatur bonitati Dei adeo damnablem, ut sicut supra memoravimus, dicat idem beatus Augustinus: *Quia talem iniquitatem operantium, id est tali voce sua mala defendentium, non potest fieri ut misereatur Deus.* Nam quod idem ait in libro Soliloquiorum primo: *Deus, qui malum nunquam facit, et facit esse ne pessimum fiat, de malo adversitatis sane intelligitur, quod nimirum idcirco facit esse Deus, ut pessimum, id est peccati malum quod nunquam ille fecit, aut fieri voluit, impediatur, unde et illo superiori libello recolo me dixisse plenius.* Porro in altero cum dicitur, *sinit fieri, et non volens, sed volens sinit*, honor judicii et laus est omnipotentis Dei, quia videlicet non volens fieri, sed volens sinere sinit, quod perspicuum est scienti vel cogitanti, quia Creator omnipotens creaturæ malum facere volenti cunctam facultatem adimere posset, quod facturus est in tempore suo, scilicet in die judicii. Cur autem nunc interim sinere velit ea ratio est, ut dissimulante illo nec statim puniente, peccator aut convertatur, aut fiat inexcusabilis, juxta quod Apostolus ait: *Ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam et cor impoentens thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei (Rom. II).* Nec vero interea patientia vel expectatio sive permissio Dei sine fructu est, quia et de malis bona agit, quemadmodum sæpe dictus doctor in calce ejusdem sententiæ dicit: *Nec sineret bonus fieri male, nisi et omnipotens et de malis facere posset bene.* Unde miror ex eo loco sumptum, ut dicatur Deus velle malum, cum verius, et reverentius, juxta sensum ejus, dici potuisset vel debuisset quia *vult*, et de malo facere bonum, sive potest et malo uti in bonum. **290** Ita quippe de isto loco sentiendum est, ut non videatur tantus doctor contrarius sibi, dum in epistola sua ad Honoratum dicit: *Omnes consolantur, ædificantur, exhortantur ut rogent Dominum, qui potest omnia, quæ timentur avertere, parati ad utrumque, ut si non potest ab eis calix iste transire, fiat voluntas ejus, qui mali aliquid non potest velle.*

CAPUT XXII.

Male reprobari eum qui probe arguat, undecunque doctrinam acquisierit, exemplo Augustini docet.

Ex eodem nihilominus loco nimis violenter extorserrunt, ut dividentes dicerent, voluntas alia approbans, alia permittens. Erat autem in quæstione non simpliciter velle Dei, sed conjuncte velle malum, utrum conve-

(46) Horat., Ars. Poet., vers. 72.

niret de Deo enuntiari. Nam inde erat controversia, quod diceretur Deus velle malum fieri. Dicendo ergo voluntas alia approbans, alia permittens, non fiebat (neque enim ad rem pertinebat ut fieret nobis) prima divisio voluntatis, sed fiebat subdivisio voluntatis mali. Proinde dixi in illo libello sic: *Quid enim? Si voluntas mali genus est, et generis hujus divisivæ differentivæ sunt, alia approbans, et alia permittens hæc quam dicit voluntatem permittentem, bona erit an mala? Si mala, quomodo approbanti malum opposita? Si bona, quomodo species voluntatis mali?* Non ergo credimus dicenti, quod vos hujusce divisionis auctores fueritis, quæ et Deum accusat, et artis constantiam non servat. Hæc ubi relegerunt illorum quibus hæc scripsimus magistrorum discipuli, ingentem statim fumum excitaverunt apud turbas auditorum eatenus rem penitus ignorantium, summam mihi monacho facientes invidiam, qui in tantæ tamque divinæ rei negotio dialecticæ artis tendiculas usurparem inscius artis ejusdem, quippe qui ab infantia sub monachico conclusus silentio, nunquam magistros audissem. Quasi aut in monasteriis omnino desint, qui scientiam habeant, aut penes homines solos, arbitrium sit, et jus et norma loquendi (46), et aliqui hominum ita clavim scientiæ tollere possint, ut nihil absque illis agere possitis, de quo scriptum est: *Qui habet clavem David, qui aperit, et nemo claudit, claudit, et nemo aperit (Apoc. III).* Ergo contemnetur vel refelletur, et Pater Augustinus, qui de semetipso tam veraciter quam humiliter in libro Confessionum suarum Domino dicit: *Et quid mihi proderat, quod annos natus ferme viginti, cum in manus meas venissent Aristotelica quædam, quas appellant decem cathedras, quarum nomina cum eas rhetor Carthaginensis magister meus buccis typo crepantibus commemoraret, et alii qui docti habebantur, tanquam in nescio quid magnum et divinum suspensus inhiabam, legi eas solus, et intellexi. Quas cum contulisset cum eis, qui se dicebant vix eas magistris eruditissimis, non loquentibus tantum, sed multa in pulvere depingentibus intellexisse, nihil inde aliud mihi dicere potuerunt, quam ego solus apud me ipsum legens cognoveram.* Ac deinceps: *Et quid mihi proderat quod omnes libros artium, quas liberales vocant, tunc nequissimus malarum cupiditatum servus per meipsum legi, et intellexi quoscunque legere potui, et gaudebam in eis, et nesciebam unde esset quidquid verum et certum esset?* Nec vero venerabiles viri, tantum tamque præclarum lucernæ Dei ingenium idcirco commemoravi, ut tale quid audeam de meipso fateri, sed ut a magno exemplo notum sit, non solum infirmum, sed et vitiosum esse argumentum, quod exinde constet cujuscunque loquela debere reprobari, quia nequaquam cum negotiatoribus inclytis ad coemendas scientiarum margaritas cœlum mutavit, aut trans mare navigavit. Nam undecunque veniat, quocunque vadat,

spiritus, ait Dominus, ubi vult spirat, et vocem ejus audis (Joan. iv). Nunquid dixit, si nescis, quærere debes, unde veniat? Non utique, sed *vocem ejus audis, ait, eo contentum esse volens auditorem, quod verum est quidquid audit a spiritu, undecunque veniat.*

CAPUT XXIII.

Quod adversarii, dum ut defensaerent divisionem quam de voluntate mali dederant, contraria quædam mediata, quædam immediata esse dicunt, in absurdum magis errorem inciderint.

Nequeo satis edicere quanta quamque injuriosa violentia divisionem supradictam, quæ ipsorum erat, meam facere voluerunt, quia tandem ineptam illam esse recognoverunt. Nihil enim libentius efficere cuperent, quam ut omnium inculcarentur mentibus, me, in ista controversia non veritatis et honoris Dei duci amore, sed vanissimæ ostentationi deservire, et quod turpe nimis est, dum de peritia gloriarer, imperitiam ostendere. Ergo tanquam nihil aliud fuisset vel esset negotii, me absente, me interdum præsentem irridentes dicebant sero me ad studium venisse artis dialecticæ, qui nescirem contrariorum quædam mediata, quædam immediata esse. Ad hæc, inquam: Si vitiosa sit vel fiat divisio, quis culpandus erit, qui fecit, an qui factam ex adverso reprehendit? Ego Domini mei, tam vobis quam omnibus, qui hæc legere vel audire dignantur, fateor quia neque professionem suscepi, neque ostentationem egi hujusce artis, et si illam cognoscerem, nequaquam dignarer illam accersire, nisi coactus, vel nisi sponte occurreret, ut facere solet apud sapientes dominæ suæ divinæ sapientiæ ultronea comes, ad suffragandum sive opitulandum sanctæ et simplici veritati Dei, dum illi contra argutum mendacium necessaria pugna est. Valentiora quippe esse censeo verba simplicia pastorum et piscatorum, cum quibus locutus est Deus, quam argumenta philosophorum vel sapientium, quos in reprobum sensum tradidit Deus. Verum et si hanc artem non novimus, tamen quia vel famam ejus audivimus, quid refert in causa ista, utrum mediata an immediata sint ea quibus secundum illos velle malum dividitur? Nam esto ut, sicut dicunt, voluntas mali, sive velle malum aliud approbans, ita dicant, et aliud improbans, quoniam hæc contraria sunt, et medietatis loco dicant, aliud permittens. Nonne sicut, exempli gratia, de numero pariter pari, et ejus contrario pariter impari, horumque medio impariter pari par numerus æque prædicatur. Ita velle malum sive voluntas mali de approbante et ejus contrario improbante, horumque medio permittente secundum ipsos prædicabitur? Sed et quid repugnantius quam voluntati improbatio? Nonne sicut, verbi gratia, inimicitiae pax, amicitiae autem bellum, sic voluntati improbatio repugnat? Constat autem, et non solum omnis divinæ Scripturæ testatur auctoritas, sed et ipsa creaturæ rationalis sponte consentit natura, quia Deus malum odit et impro-

bat. Quomodo ergo improbatio voluntatis erit species, sive differentia? Quomodo, inquam, Deus malum, et vult, et **291** improbat? Repugnantia enim circa idem esse non possunt. Itaque dum mediata poscunt, videte quanto amplius ad inconvenientia decurrunt.

CAPUT XXIV.

Deum adeo non velle malum fieri, ut ne permittat quidem omni modo. Non enim concedendo permittere, sed malis effectibus non obsistendo.

Alias autem cum facere et pati apud ipsos, quorum dialectica professio est, duo genera generalissima sint, cur quod dictum est, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo, sic accipiunt tanquam voluntatis differentias vel modos? Sinere namque et pati prope idem significat, nisi forte idcirco Deus, quia nihil in semetipso patitur, est enim impassibilis, sed in sua re patitur aliquid, rectius dicitur sinere vel permittere quam pati. Nam quod in Scriptura sacra patiens dicitur, hoc ibidem alio nomine, cum dicitur longanimis, convenienter prædicatur. Ergo potius voluntas modus est sinendi vel faciendi, ut sit dictum: Quia Deus omnipotens non nisi volens facere, aut sinere facit aliquid aut sinit. Igitur dicente beato Augustino quia Deus bonus male fieri sinit, quærendum erat quomodo sinit vel permittit? Permittere namque aliud est concedendo, aliud malæ voluntatis effectibus non obsistendo. Quo ergo istorum modo Deus male fieri permittit? Concedendo, an malis effectibus non obsistendo? Non utique concedendo, prohibet enim semper malum fieri, tam lege scripta quam lege naturali. Nam et si scriptam legem nescis, quocunque te ad male faciendum verteris, acceptum ab eo tibi conscientia reddit, imo contra te depromit testimonium legis naturalis: *quod tibi non vis fieri, alii ne feceris.* Non ergo concedendo permittit Deus malum fieri, permittit autem alio modo, dum scilicet malæ voluntatis effectibus non obsistit, verbi gratia, dum manum quæ furari vel occidere, aut certe ad arborem velitam se extendere vult, non contrahit, aut dissolvit paralyti. Verum nec isto modo semper malum fieri permittit, futurum est enim ut et electis funditus omnem voluntatem, et reprobis omnem adimat mali facultatem. Peccata autem interdum electorum quoque merentur ut saltem ad tempus reprobi in eos sævire permittantur. Malum igitur Deus non solum fieri non vult, sed nec omnimodo permittit. Malum, inquam, nullo modo vult fieri, aliquo autem modo ad tempus fieri permittit, aliquo autem modo non permittit. Non permittit, quia prohibet; permittit, quia liberum arbitrium dedit. Si quæras cur vel sic permittit, *nunquid, ait beatus Augustinus de lapsu primi hominis loquens, fecerat Deus statuam lapideam, et non potius creaturam rationalem, quæ deberet imperio regi? Ergo, sicut idem Pater ait, et nos superius commemoravimus, quia suam maluit facere voluntatem quam Dei, de illo facta est voluntas Dei, etc., ut supra.*

CAPUT XXV.

Quemadmodum pater familias ille evangelicus dimisit quidem filium, sed noluit perire, ita Deum permisisse peccatum fieri, non etiam voluisse.

Quid ad hæc dicemus, et de nobis vel de gentilibus patribus nostris quos Deus male facere permisit? Ergone pater familias ille evangelicus, qui duos habens filios, juniore ex eis postulanti partem substantiæ divisit, sic faciendo ita filium suum abire sinendo, malum fieri voluit, luxuriosum illum esse, suam cum meretricibus substantiam dissipare, et ad ultimum porcos pascere voluit, quia dimisit? Quis hoc sanus dixerit? Denique volens quidem sine, sivit; volens substantiam dividere, divisit: quippe qui, si maluisset, desertorem carcere et compedibus potuisset stringere ferreis, sed malum fieri noluit, malum desertionis, ut alienaretur cor filii a pia subjectione patris, ut dimissus sibi luxuriaretur cum meretricibus, et porcos pasceret, de nobili factus homo ignobilis. Testis ille patris ejusdem, filio revertente, occursus, testis totus super collum ejus cadentis, et osculantis gestus vel habitus, testis, inquam, in convivio tota consolationis canora festivitas, quia nunquam volente tali patre, mortuus fuerat aut perierat filius. Vana quippe consolatio fieret, si non verus dolor præcessisset. Verus autem aut fidelis dolor non fuisset, si quæ causa doloris erat perditio et mors filii, non nisi voluntate patris accidisset. Igitur quod dimissus est filius, illud quidem non nisi volente patre factum est, quod autem petivit ut dimitteretur, quod substantiam suam devoravit cum meretricibus vivendo luxuriose, non volente sed dolente patre factum est. Nota et celebris hæc similitudo est, quia pater ille Deus est, duorum autem filiorum, alter Judaicus, alter gentilis populus est. Ergo quod gentilis populus portione sua, id est, naturali ingenio absque patris Dei gratia contentus esse voluit, et hoc ipsum circa vanitates vanitatum expendendo, et de creaturis philosophando, quasi cum meretricibus substantiam suam dissipavit, et ad ultimum porcos pavit, immutando *gloriam suam in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium* (Rom. 1), malum utique fuit, quod Deus fieri noluit. Quod autem vacavit illi hæc mala facere, verbi gratia, non superveniente ira, ut perirent homines, sicut factum est tempore diluvii, permissio Dei justa et bona fuit, tempus poenitentiae gentium expectantis.

CAPUT XXVI.

Quod sero ad supradicta responderit, propterea quod ab initio nescierit ex Augustino sumpsisse suam opinionem adversarios, ita rejiciendam, ut ex limpido fonte aquam balnearum sordibus inquinatam.

Diutius in illis beati Augustini dictis immorati sumus, pro eo quod exinde sumptum esse comperimus, quod mala velle diceretur Deus. Conveniebat quidem de his tractare, vel ad hæc respondere in exordio sermonis, sed cognitum nobis nondum

A fuerat, quod inde istud collegissent, vel confirmari posse putassent, et mirabamur unde nanciscerentur adversarii nostri causæ suæ defensionem, cum nullam de Scripturis auctoritatem proferre possent. Quasi magnam bellicæ navis arborem cum superposito quasi victoriæ signo exiguo rudentibus trahi videbamus, et eos a quibus trahebatur, non videbamus, cum ecce certis accepimus nuntiis revera esse quosdam facundiæ Franciæ magistros, qui hoc agerent, et ex præscripto beati Augustini loco vim pene totam præsumerent. Non tamen ille, cujus fides et scientia præ cæteris bono hactenus cum odore in Christi Ecclesia fructificat, Landunensis Anselmus sua illos, ut veraciter **292** comperimus, auctoritate corroborat. Custodiat in perpetuum lux veritatis, providam præclari viri scientiam, ne temere quod dicendo in hujusmodi ullam suæ gloriæ inferat maculam, et si quando superiori libello respondere dignabitur, ut se facturum promisit, candida veniat nobis columba secus fluentia plenissima, juxta aquas Scripturarum incontaminatas. Noverit tandem reverentia vestra, o viri prudentes, quia locum illum cum tali sensu qualem tradunt, legere vel suscipere sic abhorremus, quomodo aquam licet de fonte puro et limpido allatam, post balnearum sordes potare non patimur. Ubi enim tanti tanque ecclesiastici doctoris sermo bono humano sensui, et nitore gloriæ populari servire compellitur, tanquam dedita balneis aquæ puri fontis hominum sordibus inquinatur. Nunc jam quia de hoc satis dictum est, cœptum ad vos sermonem peragamus.

CAPUT XXVII.

Apud Deum non esse impossibile omne verum, scilicet quodcumque in Scripturis locutus est ipse, non scurra aliquis impius in justitiam Dei,

De voluntate simul et omnipotentia Dei supra loquebamur propter eos qui aiunt nos derogare omnipotenti, dum dicimus quod malum ille nunquam fieri velit, aut voluerit, et tamen malum fiat, vel factum sit. Diximus aliqua, prout Dominus dedit, et adhuc cum plura dici possint, pauca dicere, et compendio volumus uti. Dicite ergo qui omnipotentiae tantopere favetis, ut bonitatis et clementiæ laudem quantum ex vobis est diminuat, quid vel quantum intelligitis in nomine Omnipotentis? Nimirum quod omnia possit, quod nihil sit quod ille non possit. Et nos vobiscum credimus et fatemur quod ita sit. Sed quodnam vel ubinam sunt illa omnia, extra quod quærendum nihil sit? Nisi enim et hoc perspexerimus, parum valet omne argumentum sermonis omnipotenti Deo obsequium præstantis. Intendamus ergo si habemus digitum indicem, id est spiritum veritatis, intendamus, inquam, in omnem sanctæ Scripturæ latitudinem, a principio Geneseos usque ad calcem Evangelii, angulumque illum, in quo omnium apostolorum junior Paulus cum suis consistit Epistolis, et dicamus quia hæc omnia potuit, potest et poterit manus Domini, et hæc respicientes fateamur, tam scienter quam fideliter, quod ille om-

nipotens sit. Cæterum quidquid extra hanc Scripturam sanctam cogitari, vel argumentando potest confingi, sicut expers rationis est, ita nullatenus pertinet ad laudem vel confessionem omnipotentiae Dei: Nonne sanctus Angelus discrevit, loquens ad Mariam ubi postquam ejusdem Virginis prænuntiavit, et ejus quæ vocabatur sterilis indicavit conceptum, mensumque illi esse jam sextum hanc rationem subjunxit: *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum* (Luc. 1). Quid enim est omne verbum, nisi omne quodcumque vel omnia quæcumque locutus est Deus *per os sanctorum, qui a sæculo sunt prophetarum ejus?* (Ibid.) Non enim sic leviter verbum accipimus, ut verbi gratia, si scurriliter dicat quis: Quamvis omnipotens sit Deus, tamen efficere non potest ut tria et quatuor non sint septem, verbum esse censeamus, sed verbum est, ut jam diximus quidquid sanctis et divinitus inspiratis Scripturis continet, exceptis illis quæ interdum illic alio spiritu prolato referuntur. Verbi gratia: Apud Daniele (47), Nabuchodonosor Omnipotentem laudans: *Juxta voluntatem enim, inquit, suam facit tam in cælo quam in terra, et non est qui resistat manui ejus, et dicat: Quare fecisti* (Dan. 1v). — Nam, et hoc, inquit Hieronymus, loquitur quasi homo sæculi. *Non enim quod vult hoc facit, sed quod bonum est hoc vult Deus. Nabuchodonosor autem sic locutus est, ut dum potentiam Dei prædicat, justitiam ejus videatur arguere, quod immerito pœnas sustinuerit.* Omnium ergo quæ in Scripturis sanctis loquitur quæcumque promittit vel comminatur Deus, nullum verbum impossibile fuisse vel esse apud Dominum confitemur. Summa illorum in Symbolo continetur, de quo nihil dubitantes, veraciter in Dominum Patrem omnipotentem nos credere confitemur. Proinde

quidquid extra sanctarum reguam Scripturarum excogitari potest, nemo ab homine catholico, ut confiteatur posse omnipotentem omnium, jure exigere potest. Verbi gratia: Non invenitur illic quod coronaturus sit Deus virginem post ruinam. Itaque cum dicit quispiam, ut ille notæ et constantis fidei vir prædictus Hieronymus, cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam, valet quidem liberare a pœna, sed non valet coronare corruptam, nequaquam omnipotentiae derogat, sed inflexibilem justitiam commendat. Nihilominus si dicat quia cum omnia possit Deus, creaturam angelicam mendacio corruptam, et omnem qui sequitur patrem mendacii diabolum, loquendo verbum contra Spiritum sanctum, id est scienter contra veritatem defendendo mendacium, suscitare non potest, vel dare illi veritatis coronam, non omnipotenti derogat, sed justitiam et veritatem prædicat. Si quæras utrum valeat saltem liberare a pœna, ipse tibi respondeat. Cum enim dixisset: *Et procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in resurrectionem judicii*, ne sibi quisquam blandiatur de bonitate Dei dicens quomodo tam bonus tantas tam diutinas miserorum pœnas videre sustinebit? continuo subjunxit: *Non possum ego a meipso facere quidquam, sicut audio; iudico, et iudicium meum verum est.* Proinde non adulemur Omnipotenti dicendo, quod vel diabolus, vel ulla creatura angelica sive humana voluntate ejus corrupta et mala facta sit, sed cum adjutorio ejus laboremus, inquantum possumus ne in illud iudicium diaboli incidamus, unde nos liberare non possit ipse, qui extra veritatem Scripturarum facere aut velle nihil potest omnipotens Deus

(47) S. Hieron. Comment. in Dan. cap. iv, 32, Patrol. tom. XXV.

R. D. D. RUPERTI

ABBATIS TUITIENSIS

SUPER QUÆDAM CAPITULA

REGULÆ DIVI BENEDICTI ABBATIS.

LIBER PRIMUS.

293 Parvam quidem, sed utilem, ut tibi videtur, a me rem petis, atque instanter exiges, o Philochriste Chuno, amator veritatis, ut videlicet rationes, quoad possum, idoneas Deo donante studeam proferre de quibusdam capitulis regulæ beati Benedicti, maximeque de illis de quibus questiones non contem-

nendas moverunt quidam servorum Dei, viri religiosi, nostræ, id est monachicæ professionis. Olim quoque longe antequam percelleret nos aliqua quæstionibus ejusmodi, convenerat nobis sermo de jam dicta regula Patris ejusdem sanctissimi, quod eam vere per mentem ejus disposuisset, et per